

Literatúra

- DAMBORSKÁ, M Vývoj a výchova kojence v ústavním prostředí Praha, Zdravotnické nakladatelství 1967
- DAMBORSKÁ, M a kol. Psychológia a základy výchovy Martin, Osveta 1979
- DRVOTA, S Od zvířete k člověku Praha, Panorama 1979
- MISTRÍK, J Jazyk a řeč Bratislava, Mladé letá 1984
- MISTRÍK, J Vektory komunikácie Výberová prednáška zo slovenského jazyka Bratislava, Univerzita Komenského 1990
- KRÁL, Á — SABOL, J Fonetika a fonológia Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1989
- SABOL, J — ONDRUŠ, Š Úvod do štúdia jazykov Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1981
- ŠENKOVIČOVÁ, E Vznik detskej reči a spôsoby jej rozvoja Diplomová práca Prešov, PdF UPJŠ 1993
- STIŠKOVSKAJA, L L Ako sa dorozumievajú živočíchy Bratislava, Príroda 1980
- INHELDEROVÁ, B — PIAGET, J Psychologie dítěte Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1970
- VYGOTSKIJ, L S Myšlení a řeč Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1971.

Slovensko-anglický intencný bilingvizmus

Jozef Štefánik

Filozofická fakulta UK, Bratislava

Cielom príspevku je v stručnosti zhrnúť najdôležitejšie výsledky práce a závery nášho dlhodobého výskumu vývinu reči u bilingválneho dieťaťa do veku 5,9 (päť rokov a deväť mesiacov)

Týmto dieťaťom je dcéra autora práce Natália. Pri jej výchove bol použitý Grammontov (Ronjatov) princíp jednej osoby a jedného jazyka (porov Grosjean, 1982). Matka sa s dcérou rozpráva po slovensky, otec iba po anglicky. Rodičia medzi sebou, aj v prítomnosti detí, komunikujú po slovensky, Natália so svojim mladším bratom po slovensky i po anglicky. Vyššia frekvencia jedného alebo druhého jazyka závisí od viacerých faktorov. Takýto druh bilingvizmu, keď jeden z rodičov komunikuje s dieťaťom v jazyku, ktorý nie je jeho materinským, sa doteraz v odbornej literatúre nazýval umelým bilingvizmom (porov Kielhofer — Jonekietová, 1983, in Saunders, 1988).

Práca je prípadovou štúdiou uskutočňovanou formou denníka dopĺňaného nahrávaním a prepisovaním zaznamenaných výpovedí, ako aj výsledkami testov uskutočňovaných vo Výskumnom ústave detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave a na Klinike reči a sluchu Pittsburskej univerzity v USA. Podobná práca z oblasti detského slovensko-anglického bilingvizmu zatiaľ publikovaná nebola (porov Štefánik, 1995).

Na základe štúdia súčasného stavu poznania problematiky bilingvizmu sme formulovali vlastnú definíciu bilingvizmu a bilingvistu. Za bilingvizmus pokladáme alternatívne používanie dvoch jazykov. Pod bilingvistom rozumieme jednotlivca, ktorý má schopnosť alternatívne používať dva jazyky (jazykové systémy) pri komunikácii s ostatnými v závislosti od situácie a prostredia, v ktorom sa táto komunikácia uskutočňuje. Na rozdiel od iných autorov nezahŕňame pod bilingvizmus jednotlivcov hovoriacich tromi a viacerými jazykmi — tu navrhujeme používať termín multilingvizmus. Výhodou našej definície bilingvistu vidíme v tom, že pri nej kladieme dôraz na schopnosť používať dva jazyky jednotlivcom, a nie na mieru jeho jazykovej kompetencie v každom z nich.

V súlade s našimi predchádzajúcimi prácami (porov napr. Štefánik — Groma, 1993) za osobitný druh bilingvizmu pokladáme aj ovládanie posunkového jazyka a zvukového jazyka. Posunkový a zvukový jazyk považujeme za dva osobitné jazykové systémy, pričom posunkovú reč chápeme ako formu realizácie posunkového jazyka. Jednotlivcov ovládajúcich oba tieto jazyky preto pokladáme za bilingvistov. Od vzťahu zvukového a písomného jazyka, ktorým sme sa v práci takisto podrobnejšie zaoberali, sa uvedený vzťah líši tým, že tu nejde iba o dve podoby realizácie toho istého jazyka, ale o dva nezávislé jazyky. Tieto okrem toho, že sú navzájom autonómne, majú aj rozdielnu formu realizácie.

Po analýze názorov na umelý bilingvizmus sme dospeli k názoru, že je potrebné nahradiť pojem umelý bilingvizmus iným, vhodnejším, ktorý by v sebe neobsahoval negatívne konotácie implikujúce neprirodený, nenormálny a pod. Vzhľadom na to, že dieťa od rodiča iný jazyk pri vzájomnej komunikácii vlastne ani nepočulo, je preňho komunikácia s rodičmi v rôznych jazykoch úplne prirodzená. Na základe konzultácií s viacerými odborníkmi a štúdia literatúry navrhujeme tento druh bilingvizmu nazývať *intencným bilingvizmom*. Pod intencným bilingvizmom budeme teda rozumieť bilingvizmus vznikajúci v situácii, keď si dieťa osvojuje od jedného alebo oboch rodičov jazyk, ktorý nie je ich materinským jazykom. Takéto označenie lepšie vystihuje prístup rodičov k bilingválnej výchove svojich detí. Motívy vedúce k jeho vzniku môžu byť rôzne — politické, ekonomické, spoločenské alebo kultúrne. Napriek nejednoznačnosti vzťahu bilingvizmu a inteligencie si myslíme, že určite existujú kultúrne a sociálne výhody pra-